

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«КРИВОРІЗЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

CASE: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Навчально-методичний посібник

Кривий Ріг

2022

УДК 378:174.7-028.42(075)

ББК 74:67.0я7

В 93

Обговорено та рекомендовано до друку
на засіданні Групи сприяння академічної доброчесності
Відокремлений структурний підрозділ
«Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету»
«22» червня 2022 р., протокол №2

Рецензент:

Т.О. Дороніна, завідувач кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук, професор

Висоцька Л., Кирилова Д. CASE: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. Навчально-методичний посібник для педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету». – Кривий Ріг: ВСП «КРФК НАУ», 2022. – 60 с.

Навчально-методичний посібник розроблено відповідно до політики академічної доброчесності Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету». У посібник включено науково-педагогічний досвід з академічної доброчесності Л. Висоцької та Д. Кирилової, перелік тем, що включають теорію та рефлексію з академічної доброчесності, підсумковий тест для самоконтролю, перелік використаної та додаткової літератури. В додатках подано інструкцію (Ю. Букшук) перевірки кваліфікаційних робіт на плагіат та Положення про Регіональну науково-практичну онлайн конференцію «Академічна доброчесність: основи теорії та практики» на 2021-2022 н.р.

Даний навчально-методичний посібник сприятиме підвищенню рівня академічної доброчесності здобувачів освіти, а також стане дієвою допомогою в навчальній та виховній роботі викладача.

ББК 74:67.0я7

© Л.В. Висоцька

© Д.С. Кирилова

© Відокремлений структурний підрозділ
«Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»

ЗМІСТ	3
РЕЦЕНЗІЯ	4
ПЕРЕДМОВА	5
Висоцька Л. Політика академічної доброчесності в освітньому середовищі.....	7
Кирилова Д. Психологічні проблеми академічного шахрайства.....	11
Кирилова Д. Про результати онлайн-опитування здобувачів освіти на знання Кодексу академічної доброчесності ВСП «КРФК НАУ».....	14
Тема 1. Академічна доброчесність: поняття та правові засади.....	15
Тема 2. Культура академічної доброчесності.....	18
Тема 3. Кодекс академічної доброчесності ВСП «КРФК НАУ».....	21
Тема 4. Права та обов'язки здобувачів освіти.....	26
Тема 5. Види порушень академічної доброчесності та відповідальність здобувачів освіти.....	31
Тема 6. Академічне письмо.....	34
Тема 7. Академічний плагіат.....	36
Підсумковий тест «Академічна доброчесність».....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	46
Додаток 1. Ю. Букшук. Порядок і правила перевірки кваліфікаційних робіт на плагіат у ВСП «КРФК НАУ».....	46
Додаток 2. Положення про Регіональну науково-практичну онлайн конференцію «Академічна доброчесність: основи теорії та практики» на 2021-2022 н.р.....	52
Додаток 3. Рекомендована література.....	59
ДЛЯ ПОМІТОК	60

РЕЦЕНЗІЯ

на навчально-методичний посібник «CASE: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»
(укладачі: к.п.н., викладач Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету» Висоцька Любов Віталіївна, практичний психолог Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету» Кирилова Дар'я Станіславівна)

Рецензований навчальний посібник «CASE: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» підготовлений відповідно до декларованих авторами посібника завдань та містить результати їхнього науково-педагогічного досвіду щодо впровадження принципів академічної доброчесності в освітній процес Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету».

Структурно рукопис складений згідно з вимогами до навчальних видань та містить передмову, виклад теоретичного та навчально-методичного матеріалу, а також додатків, що містять матеріал прикладного характеру.

Зміст посібника забезпечує здобувачів освіти знаннями щодо політики академічної доброчесності в освітньому середовищі та психологічних проблем академічного шахрайства. Запропоновані авторами посібника теми ознайомлюють здобувачів із правовими засадами академічної доброчесності, розкривають поняття «культури академічної доброчесності» та «академічного плагіату», окреслюють права та обов'язки здобувачів освіти.

На нашу думку, посібник є логічно структурованим та змістовно наповненим виданням, яке може бути використане викладачами Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету».

В цілому навчально-методичний посібник «CASE: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» відповідає вимогам фахової передвищої освіти і може бути рекомендований до друку.

Рецензент:
завідувач кафедри педагогіки
Криворізького державного педагогічного університету
доктор педагогічних наук, професор

Дороніна Т.О.

ПЕРЕДМОВА

Що таке та академічна доброчесність, і як вона стосується кожного учасника освітнього процесу? Саме необхідність відповіді на ці питання надихнула нас на створення даного навчально-методичного посібника.

Ми не можемо говорити, що явище академічної доброчесності є абсолютно новим для освітньої сфери в Україні, однак прийняття Закону України «Про освіту» (2017 р.) забезпечило унормування питання академічної доброчесності в освітньому середовищі. В навчальних закладах активізується процес формування внутрішньої нормативної бази забезпечення академічної доброчесності та органів, які несуть відповідальність за її дотриманням усіма учасниками академічної діяльності.

Навчально-методичний посібник «CASE: АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» не претендує на оригінальність, а скоріше є результатом науково-педагогічного досвіду, здобутого в результаті діяльності учасників «Групи сприяння академічної доброчесності» Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету», під час наукового онлайн-стажування «Академічна доброчесність» у польсько-українській фундації «Інститут Міжнародної Академії і Наукової Співпраці» (ПАСС) на базі Вищого Семінаріуму Духовного Університету UKSW (Л. Висоцька 2020 р.) та проходження онлайн-курсів підвищення кваліфікації для викладачів «Академічна доброчесність» на онлайн-платформі Prometheus. У посібнику втілено науково-практичні результати I Регіональної науково-практична онлайн-конференція «Академічна доброчесність: основи теорії та практики» (7.10.2021 р.).

Пам'ятаєте з права: «Незнання закону – не звільняє вас від відповідальності»? Так само і з академічною доброчесністю. Тому, одим із завдань, яке ми ставили перед собою – це забезпечити учасників освітнього процесу основами знань, вмінь та навичок з академічної доброчесності.

До посібника ми включили сім тем, які по черзі розкривають явище «академічна доброчесність». Кожна тема складається з двох частин: теорії та рефлексії. Теоретична частина стисло розкриває основні поняття та категорії. Рефлексія надає можливість відразу спробувати застосувати теорію на практиці. Завдання, включені до рефлексії, – це ті ситуації, з якими зустрічаються як здобувачі освіти, так і педагогічні/науково-педагогічні працівники. Також посібник містить розроблений підсумковий тест «Академічна доброчесність» для

самоперевірки знань, отриманих в процесі роботи з посібником. Отже, мета посібника поглибити рівень знань про академічну доброчесність, підвищити рівень академічної свідомості, відповідальності та культури усіх учасників освітнього процесу.

Для підбору інформаційного матеріалу було використано нормативно-правову базу держави, тематичний науково-методичний матеріал Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, внутрішні нормативні акти Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету», а також наукові роботи з академічної доброчесності сучасних дослідників. Що знайшло відображення у списку використаних джерел.

Висоцька Л.В.,

к.пед.н.,

*Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»*

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Освітня політика України формується в рамках світових тенденцій розвитку, європеїзації освітньої сфери та соціального запиту на компетентну особистість, яка має чітку громадянську позицію, здатна вирішувати складні життєві та професійні питання, спроможна навчатися протягом життя.

Державна політика в сфері освіти здійснюється Президентом України та Верховною Радою України і відображається у відповідних законодавчих актах: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) та ін. На рівні державного законодавства унормовано розуміння поняття «академічна доброчесність», уніфіковано види порушень академічної доброчесності та відповідальність за них.

Сьогодні невідповідність національної освіти сучасним запитам призводить до її реформування та системної трансформації. Моніторинг освітньої законодавчої бази показує, що провідним напрямом реформування освітнього середовища є забезпечення доступності та якості усіх рівнів освіти [3]. У зв'язку з цим усе більшої актуальності набувають питання пов'язанні із забезпеченням політики академічної доброчесності закладів освіти.

Політика академічної доброчесності є частиною державної освітньої політики, реалізується через Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти – Міністерство освіти і науки України. Так, після набрання чинності Закону України «Про освіту» (2017 р.) Міністерство освіти і науки України надсилає керівникам навчальних закладів рекомендації «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти», в яких акцентовано увагу на необхідності дотримання академічної доброчесності усіма учасниками освітнього процесу, а також на зобов'язанні запобігання та виявлення порушень академічної доброчесності[4].

Таблиця 1

Рівні політики академічної доброчесності

Рівень	Суб'єкт	Нормативний акт
I	Президент України Верховна Рада України	Закони України, Укази Президента України
II	Кабінет Міністрів України Міністерство освіти і науки України	Накази, Листи МОН, Рекомендації
III	Заклад освіти	Положення, Кодекси

Політика академічної доброчесності освітнього середовища являє собою сукупність нормативно-правової бази та діяльності уповноважених органів влади, керівників навчальних закладів щодо реалізації принципів академічної доброчесності, як норми академічного життя, з метою становлення високого рівня академічної свідомості та культури усіх учасників освітнього процесу.

Візуально реалізацію політики академічної доброчесності освітнього середовища можна простежити за допомогою наповненням офіційних сайтів закладів освіти контентом «Академічна доброчесність». Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти пропонує у «Рекомендаціях для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності» на прикладі Сумського державного університету такі складові системи забезпечення академічної доброчесності:

- нормативно-документальна база;
- структурні підрозділи та відповідні комісії;
- інформаційна база;
- інструменти впровадження принципів академічної доброчесності;
- інструменти контролю дотримання академічної доброчесності [2].

Саме така практика була використана у Відокремленому структурному підрозділі «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету» (далі Коледж) при формуванні системи забезпечення академічної доброчесності. Розглянемо на прикладі.

Система забезпечення академічної доброчесності Коледжу:

- нормативна база: «Кодекс етики та корпоративної культури», «Кодекс академічної доброчесності», «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин», «Положення про групу сприяння академічної доброчесності», «Положення про виявлення та запобігання плагіату» та інші;

- структурні підрозділи та відповідні комісії: «Група сприяння академічної доброчесності», постійно діюча «Комісія з питань етики та академічної доброчесності», одноразово створенні комісії з академічної доброчесності;

- інформаційна база: рубрика сайту Коледжу «Академічна доброчесність», інформаційні та методичні матеріали, присвячені академічній грамотності та попередженню плагіату (Пам'ятка про академічну доброчесність, лекція «Основи академічної культури» (к.п.н. Л. Висоцька), Пам'ятка про порядок перевірки кваліфікаційних робіт на плагіат, «Чи я плагіую?» тощо);

- інструменти впровадження принципів академічної доброчесності: інформаційно-консультативне супроводження співробітників Коледжу та здобувачів освіти, проведення популяризаційних та інформативно-технологічних заходів (наприклад виховні години «Права та обов'язки здобувачів освіти», «Академічна доброчесність», «Відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності» та ін.);

- інструменти контролю дотримання академічної доброчесності: здійснення анкетування учасників наукового та освітнього процесів на предмет порушення академічної доброчесності та обов'язкова перевірка навчально-методичних, дипломних робіт на плагіат (антиплагіатна інтернет-система «Unichesk») [1].

Таким чином, політика академічної доброчесності освітнього середовища передбачає імплементацію законодавчих норм шляхом формування спеціальних структурних елементів та розробки відповідної нормативно-правової документації з питань академічної доброчесності закладами освіти. Основна задача такої діяльності в даному контексті полягає у виробленні чітких механізмів та структур щодо запобігання та виявлення видів порушень академічної доброчесності, а також у застосуванні до порушників прозорих і конкретних заходів юридичної відповідальності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету». URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/907> (дата звернення – 4.06.2021 р.).

2. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, затверджені рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 2019 року. URL: <https://naqa.gov.ua>. (дата звернення – 4.06.2021 р.).

3. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>. (дата звернення – 4.06.2021 р.).

4. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Лист МОН №1/9-565 від 26.10.2017 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe9d9b7112.pdf>. (дата звернення – 4.06.2021 р.).

*Кирилова Д.,
практичний психолог,
Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОГО ШАХРАЙСТВА

Проблема академічного шахрайства набуває все більшої актуальності в умовах реформування вищої освіти.

Найбільш поширеним видом академічного шахрайства є списування, що можна відзначити як традицію вітчизняного студентства. Також ми можемо говорити про тенденцію прагнення до отримання нелегітимних оцінок як форму академічного шахрайства. А також про виставлення студентам оцінок за послуги або гроші, тобто корупція. Вищезазначені факти є імітацією якісного оцінювання. Вони нівелюють оцінки як важливий інструмент формування конкурентного середовища в закладах освіти. В такому випадку оцінки втрачають силу в контексті отримання студентами знань, що негативно позначається на рівні якості освіти в цілому.

У науковій роботі Teixeira (2010) автори дослідження зазначають, що існує прямий зв'язок між частотою списування і загальним рівнем соціально-економічного розвитку країни, а також рівнем корупції у державі. Вирішальними факторами, які зумовлюють чи обмежують списування, є ставлення самого соціального середовища до недоброчесних і корупційних практик та суворість покарань за академічні проступки («клімат для шахрайства») [3].

У науковій роботі Grimes (2004) зазначається, що рівень списування у США суттєво менший за такий у пострадянських країнах, що обумовлено культурними розбіжностями між студентами та превалюванням індивідуалістичних цінностей у студентів із західних країн і колективістських у студентів з постсоціалістичних країн [3].

У роботі Magnus, Polterovich, Danilov, & Savvateev (2002) українські студенти, у порівнянні зі студентами з інших країн, виявилися найбільш лояльними до списування, однак засвідчили різкий негатив у ставленні до студента, який доповів про виявлений факт академічного шахрайства викладачеві. Негативну оцінку дій студента, учені пояснюють соціалістичним минулим країни, коли кожен «донощик» отримував соціальне засудження. Magnus, Polterovich, Danilov, & Savvateev (2002) [2].

У дослідженні McCabe, Trevino & Butterfield (1999) зазначається, що рівень поширення академічного шахрайства в університетах, де прийнято і діє кодекс честі студентів, менший ніж в тих інституціях, де такого роду документів не імплементовано [4].

Таблиця 2.

Основні причини поширення академічного шахрайства в студентському середовищі (за результатами дослідження О.Стеченко на базі НМУ ім. Богомольця)

Причина	%
Необхідність виконання значного обсягу письмових робіт упродовж навчального семестру	57
Повторюваність та неактуальність тем письмових робіт з року в рік	30
Відсутність практичного застосування результатів	30
Відсутність розуміння мети та необхідності написання письмових робіт	36
Звичка використовувати плагіат, сформована в середній школі	17
Нейтральне ставлення викладачів до плагіату	11
Низький рівень професіоналізму та зацікавленості викладачів	17
Відсутність зв'язку між оригінальністю текстів та оцінкою за письмову роботу	16
Інше	7

Особливої уваги заслуговує праця Г. Єфимової та М. Кичерової, де приділено увагу вивченню причин академічного шахрайства, адже це «дозволяє встановити механізми попередження цього явища і розробити комплекс заходів щодо попередження». Науковці визначили суб'єктивні («стійкі негативні явища, пов'язані з соціально-економічними суперечностями суспільства») й об'єктивні причини, що «пов'язані з особливостями

особистості, її ціннісними орієнтаціями й етичними установками» [1, С. 2]. Тобто, розробляючи комплекс заходів для запобігання академічному шахрайству у науковій і навчальній сфері, потрібно враховувати два вектори трансформацій - суспільний і особистісний.

Ми можемо констатувати, що у діяльності студентів частіше трапляються прояви академічного шахрайства, такі як: списування, оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження без зазначення авторства, хабарництво тощо. Головними причинами такого зневажливого ставлення студентів до освітнього процесу є: велика кількість письмових робіт упродовж навчального курсу/семестру, невміння працювати з джерелами, відсутність навичок шукати і структурувати інформацію та лінк студентів. Наразі нагальним питанням є розробка комплексу заходів для запобігання академічному шахрайству в науковій і навчальній сфері.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ефимова Г. З., Кичерова М. Н. Анализ причин академического мошенничества и их классификация. Наукоеведение: интернет-журнал. 2012. No 4 (13). С. 116. URL : <http://naukovedenie.ru/PDF/24pvn412.pdf>.

2. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union (2013). Impact of Policies for Plagiarism in Higher Education Across Europe / The Project of the European Union under Erasmus, Lifelong Learning Programme, Modernisation of Higher Education (2010-2013). Agreement 510321-LLP-1-2010-1-UK-ERASMUS-EMHE. Available at: <http://plagiarism.cz/ippheae/>, <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>

3. Grimes P. (2004). Dishonesty in Academics and Business: A Cross-Cultural Evaluation of Student Attitudes. Journal of Business Ethics, 49(3), 273-290.

4. McCabe D., Trevino L. & Butterfield K. (1999). Academic Integrity in Honor Code and Non-Honor Code Environments: A Qualitative Investigation. The Journal of Higher Education. Vol. 70, No. 2 (Mar. – Apr.), pp. 211-234.

Кирилова Д.,

практичний психолог,

Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж

Національного авіаційного університету»

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗНАННЯ КОДЕКСУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВСП «КРФК НАУ»

В рамках Тижня академічної доброчесності (4-7 жовтня 2021 р.) серед здобувачів освіти було проведено онлайн-опитування на знання Кодексу академічної доброчесності ВСП «КРФК НАУ» (Д. Кирилова). Результати онлайн-опитування свідчать, що:

45% респондентів розуміють поняття «Кодекс академічної доброчесності» й те, що цей документ визначає.

78% респондентів володіють поняттям «академічна доброчесність».

78% респондентів знають, які існують види порушень академічної доброчесності.

75% респондентів розуміють відмінності між видами порушень академічної доброчесності, зокрема, добре володіють поняттям «академічний плагіат» та його різновидами.

57% респондентів знають про види академічної відповідальності, які може призначити викладач для здобувачів освіти, що порушили академічну доброчесність.

30% респондентів володіють інформацією про характер відповідальності, яку може призначити комісія з питань етики та академічної доброчесності коледжу для здобувачів освіти.

Аналіз результатів онлайн-опитування дає підстави сформулювати такі рекомендації:

1. Посилення просвітницької діяльності, популяризація академічної доброчесності, її основних принципів.

2. Посилення роботи викладачів в напрямку передачі здобувачам освіти цінностей доброчесності й навчання їх належного академічного письма.

3. Проаналізувати на засіданнях методичних об'єднань результати опитування з метою підвищення якості освіти.

Таким чином, за результатами опитування, бачимо, що здобувачам освіти не вистачає теоретичної обізнаності та практичних навичок у питаннях академічної відповідальності. Тому, сподіваємось, що наш посібник сприятиме підвищенню рівня академічної культури учасників освітнього процесу.

Тема 1. Академічна доброчесність: поняття та правові засади

Мета: ознайомити здобувачів освіти з поняттям та основними принципами академічної доброчесності, розглянути нормативно-правову базу забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності у повсякденне академічне життя, сприяти формуванню академічної культури здобувачів освіти.

Завдання: ознайомити здобувачів освіти з теорією питання; візуалізувати предмет вивчення теми (переглянути пропонуване відео) та розібрати практичні ситуації на предмет академічної доброчесності здобувачів освіти.

Теоретичний матеріал

Нормативно-правова база забезпечення академічної доброчесності.

На рівні держави: Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про вищу освіту» (2014р.), Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019р.), Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.), Закон України «Про авторське право і суміжні права» (1993 р.), Рекомендацій для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності(2019 р.) та ін.

Нормативна база ВСП «КРФК НАУ»: «Кодекс етики та корпоративної культури», «Кодекс академічної доброчесності», «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин», «Положення про групу сприяння академічної доброчесності», «Положення про виявлення та запобігання плагіату», «Декларація академічної доброчесності» та інші

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Загальні принципи академічної доброчесності:

- академічна свобода;
- законність;
- чесність,
- правда;
- прозорість;
- повага до інших;

- довіра;
- підзвітність;
- відповідальність;
- справедливість;
- рівні можливості;
- демократичні засади управління;
- якість освіти;
- самовдосконалення;
- міжнародна співпраця.

Види порушень академічної доброчесності, встановлені єдиними для всіх рівнів освіти Законом України «Про освіту» (2017 р.):

- академічний плагіат;
- самоплагіат;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- списування;
- обман;
- хабарництво;
- необ'єктивне оцінювання.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої **академічної відповідальності**:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

Примітка: запропонуйте здобувачам освіти ознайомитись з нормативно-правовим забезпеченням академічної доброчесності на сайті Коледжу <http://kk.nau.edu.ua/article/907>.

Рефлексія

Ситуація 1. Для підвищення свого рейтингу на відділенні Марина, здобувачка освіти III курсу, вирішила взяти участь у міжнародній студентській конференції та підготувати тези, щоб мати наукову публікацію. Часу на написання нових матеріалів у неї не було, тому Марина, дещо змінивши назву, подала статтю, опубліковану минулого року.

Чи можна трактувати цей учинок як нечесний, якщо Марина не змінила прізвище наукового керівника і переформулювала тему? Як запобігти виникненню таких ситуацій? Які заходи можна вжити щодо Марини?

Ситуація 2. Олександр має труднощі з письмовою роботою. Він повинен підготувати дослідження про споживчий кошик громадян України в межах вивчення навчальної дисципліни «Основи економіки» та презентувати його в групі.

Ознайомтесь з наведеними нижче варіантами розв'язання проблеми і визначте чи має місце порушення академічної доброчесності в кожному з них.

V1.

Олександр звертається до тітки, яка викладає «Економіку» в іншому навчальному закладі, і вона йому пропонує деякі роботи своїх здобувачів освіти, аби він їх скопіював та презентував.

V2.

Олександр зайшов у глухий кут. Він знає, що його сусід по кімнаті вивчав «Основи економіки» в минулому році і добре впорався з цим проектом. Сусід дозволяє Олександрові прочитати його роботу. Хлопець вирішує запозичити структуру роботи та план дослідження.

Чи є порушення академічної доброчесності?

Ситуація 3. Тетяна досліджує вплив ЗМІ на поведінку електорату. Вона знайшла готову анкету для дослідження. Дівчина використовує її від свого імені без жодних посилань на автора. Викладач вражений і ставить їй високу оцінку за виконану роботу.

Чи порушує Тетяна принципи академічної доброчесності, використовуючи анкету?

Тема 2. Культура академічної доброчесності дослідника

Мета: ознайомити здобувачів освіти з поняттям культури академічної доброчесності, розглянути суб'єктивний та категорійний склад культури академічної доброчесності, ознайомитись з нормами Бухарестської декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004 р.).

Завдання: ознайомити здобувачів освіти з теорією питання; візуалізувати предмет вивчення теми (переглянути презентацію); розглянути рекомендований «Чек-лист дослідника».

Теоретичний матеріал

Академічна (наукова) культура – це система цінностей, знань та понять, що лежать в основі функціонування академічних інститутів (закладів освіти), яка базується на принципах академічної доброчесності та визначає основу, способи та методи академічної (наукової/навчальної) діяльності педагогічних (науково-педагогічних) працівників та здобувачів освіти.

Суб'єкти академічної культури – учасники освітнього, навчального, наукового процесу:

- заклади освітньої діяльності;
- керівники закладів освіти;
- педагогічні (науково педагогічні) працівники;
- здобувачі освіти;
- інші працівники закладів освіти;

Складові академічної культури:

- академічні інститути (*заклади освіти*);
- академічна (наукова, навчальна) діяльність (*наукова діяльність - це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження*);
- академічна доброчесність (*етичні норми та принципи освітньої/навчальної/наукової діяльності, направлені на подолання академічної несправедливості та недоброчесності*);
- академічне письмо (*письмові результати навчальної/наукової діяльності*);
- академічна мобільність (*участь у міжнародних програмах, наукових конференціях, семінарах, проектах, тренінгах, підвищенні кваліфікації, стажуванні тощо*).

Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004 р.):

1.1. Академічна культура будь-якого вищого навчального закладу за допомогою місії, інституціональних хартій і кодексів академічного поведіння повинна активно і цілеспрямовано сприяти поширенню цінностей, норм, практик, вірувань і допущень, що ведуть інституціональне співтовариство в цілому до ствердження етноса, заснованого на принципах поваги гідності і фізичної, і психічної недоторканності людей, навчання протягом усього життя розвитку знання і підвищення його якості, залучення до освіти, участі в демократичному процесі, активної громадської позиції та рівності.

2.2. Ключовими цінностями сумлінного академічного співтовариства є чесність, довіра, прямота, повага, відповідальність і підзвітність. Такі цінності не тільки важливі самі по собі, але й життєво необхідні для забезпечення ефективності та якості викладання і дослідної діяльності.

Отже, академічна культура – це знання і навички академічного письма, принципи академічної добросовісності, що відображається у поведінці та діяльності учасників освітнього процесу, через усвідомлення ними своїх академічних (освітніх/навчальних/наукових) прав, обов'язків та відповідальності в загальному функціонуванні закладів освіти.

Забезпечити якість освіти **МОЖЛИВО** за високого рівня академічної культури учасників освітнього процесу!

Рефлексія

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ЧЕК-ЛИСТ ДЛЯ ДОСЛІДНИКІВ

(Ресурс: <https://courses.prometheus.org.ua>)

Чек-лист перелічує ключові моменти, на які варто звернути увагу під час проведення досліджень у межах дослідницьких проєктів незалежно від предметної галузі.

Перш ніж проводити дослідження, та пам'ятаючи про те, що відповідно до законодавчих та етичних вимог, ролі та внески можуть змінюватися протягом періоду виконання дослідження, зверніть увагу на таке:

1. Чи торкається запропоноване дослідження актуальних питань і чи воно має на меті доповнення наявних знань з досліджуваної теми, або розробки методів її дослідження?

2. Чи дизайн вашого дослідження відповідає питанням, які ви ставите?

3. Чи є у вас вміння, навички та ресурси, необхідні для проведення дослідження?

4. Чи провели ви оцінку ризиків, щоб визначити:

А. чи торкається ваше дослідження етичних питань та чи необхідний перегляд етичних норм?

Б. які є потенційні ризики для організації, дослідження, або здоров'я, безпеки та благополуччя дослідників та учасників дослідження?

В. які законодавчі норми регулюють дослідження?

5. Чи відповідатиме ваше дослідження усім законодавчим, етичним та іншим відповідним вимогам, включаючи вимоги інших організацій та/чи країн, якщо це релевантно в межах дослідження?

6. Чи відповідатиме ваше дослідження усім вимогам законодавства та добропорядних практик, які стосуються здоров'я та безпеки?

7. Чи пройшло ваше дослідження перевірку на відповідність етичним нормам (див. 4(а) вище), особливо, якщо у дослідженні задіяні тварини, люди, людський матеріал або особисті дані?

8. Чи відповідатиме ваше дослідження вимогам моніторингу та аудиту?

9. Чи дотримуєтеся ви вимог будь-яких контрактів чи фінансових документів, які стосуються проекту?

10. Чи досягли ви згоди у питаннях інтелектуальної власності, публікацій та авторського права?

11. Чи досягли ви згоди стосовно спільної роботи, якщо це релевантно?

12. Чи досягли ви згоди стосовно ролей дослідників та обов'язків у сфері менеджменту та супервізії?

13. Чи усі наявні конфлікти інтересів, що стосуються дослідження, були виявлені, оприлюднені та вирішені?

14. Чи відомі вам вказівки всіх відповідних організацій щодо неправомірної поведінки під час досліджень?

Під час проведення дослідження:

1. Чи слідуйте ви узгодженому в рамках проекту дизайну дослідження?

2. Чи будь-які зміни до узгодженого дизайну дослідження були переглянуті та затверджені, якщо це релевантно?

3. Чи дотримуєтеся ви кращих практик зі збору, зберігання та управління даними?

4. Чи узгоджені ролі та обов'язки стосовно менеджменту та супервізії належно виконуються?

5. Чи ваше дослідження відповідає вимогам моніторингу та аудиту?

На завершення вашого дослідження:

1. Чи результати вашого дослідження будуть прозвітовані безпомилково, чесно та у розумних часових межах?

2. Чи внески кожного у дослідження були відповідно визнані?

3. Чи було дотримано умов домовленостей стосовно інтелектуальної власності, публікацій та авторського права?

4. Чи дані, зібрані в ході дослідження, будуть зберігатись у безпечній та доступній формі впродовж потрібного часу?

5. Чи дослідження відповідатиме законодавчим, етичним та контрактним вимогам?

Тема 3. Кодекс академічної доброчесності

Мета: ознайомити здобувачів освіти зі змістом та нормами Кодексу академічної доброчесності, принципами та цінностями академічної доброчесності, основними видами порушень академічної доброчесності.

Завдання: ознайомити здобувачів освіти із змістом Кодексу академічної доброчесності; навчитися практично визначати порушення норм Кодексу академічної доброчесності та закріпити знання здобувачів освіти норм Кодексу академічної доброчесності ВСП «КРФК НАУ».

Теоретичний матеріал

Академічна доброчесність є поняттям загальноприйнятим у розвинутих країнах сучасного світу. Його узагальненість дозволяє охопити різні сфери академічного життя, де кожному з учасників відведена його унікальна роль і, відповідно, права, обов'язки та відповідальність.

У Рекомендаціях для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, серед переліку нормативних документів є Кодекс академічної доброчесності. В Рекомендаціях також зазначено, що Кодекс академічної доброчесності повинен визначати загальноприйняті світовою спільнотою стандарти здійснення освітньо-наукової діяльності здобувачами вищої освіти, а також співробітниками закладу вищої освіти з дотриманням при цьому основних моральних і правових норм академічної поведінки. Кодекс забезпечуватиме дотримання принципу нетерпимості («нульової толерантності») до порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

Кодекс академічної доброчесності ВСП «КРФК НАУ» (далі – Кодекс) схвалено Педагогічною Радою Коледжу 31 серпня 2020 р. та введено в дію Наказом Начальника коледжу від 10.09.2020 р.

Кодекс складається з шести розділів:

1. Загальні положення.
2. Основні визначення, принципи та фундаментальні цінності академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.
3. Види порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин під час здійснення освітньо-наукової діяльності.

4. Дотримання принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

5. Академічна відповідальність учасників освітнього процесу за порушення академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

6. Прикінцеві положення.

Так, основними принципами та фундаментальними цінностями академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин в Коледжі є:

- *чесність;*
- *справедливість;*
- *довіра;*
- *повага;*
- *партнерство;*
- *відповідальність;*
- *прозорість та інформаційна відкритість;*
- *законність.*

Порушеннями академічної доброчесності, притаманними освітньо-науковій діяльності, є:

- *академічний плагіат;*
- *обман;*
- *академічне шахрайство;*
- *неправомірна вигода (хабарництво);*
- *несанкціонована співпраця;*
- *необ'єктивне оцінювання.*

В Кодексі зазначено, що НЕ допускається під час провадження освітньо-наукової діяльності вчинення учасниками освітнього процесу чи співробітниками Коледжу дій, які матимуть наслідком вчинення порушення академічної доброчесності або порушення етики академічних взаємовідносин, в т.ч. і таких як:

- *підробка підписів в офіційних документах;*
- *використання родинних або службових зв'язків;*
- *академічний саботаж та інше.*

Кодексом регламентується відповідальність учасників освітнього процесу у разі допущення недоброчесної поведінки або вчинку.

Рефлексія

(Джерело: Концепція академічної доброчесності у вищій освіті: <https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus>)

1. Групова робота. Ознайомтесь із наведеними нижче варіантами розв'язання проблеми і визначте, чи має місце порушення академічної доброчесності в кожному з них?

Ситуація. Семен, Петро, Оксана та Катерина об'єдналися для написання групового проекту в межах курсу з міжнародних досліджень. Їм потрібно написати роботу обсягом 10 сторінок.

Через певні причини студенти відклали написання роботи наостанок. Здати роботу потрібно через два дні, а майже нічого не зроблено.

Варіант 1.

Семен писав роботу на схожу тему минулого семестру. Він пропонує надіслати всім свою роботу в електронному вигляді, дещо додати, дещо змінити так, щоб вона відображала спільну думку в межах їхнього проекту. Таким чином, у кожного буде можливість стисло проглянути відредаговану роботу, перш ніж здати її.

Чи цей варіант є порушенням академічної доброчесності

ТАК	НІ
-----	----

Варіант 2.

Петро пропонує кожному взяти різні частини роботи і попрацювати над ними самостійно. Зі свого боку, він готовий потім зібрати всі частини разом, узагальнити результати і написати заключні висновки.

Часу дійсно обмаль, тому він сам надішле роботу професору. Решта групи не матиме можливості переглянути готову роботу.

Чи цей варіант є порушенням академічної доброчесності?

ТАК	НІ
-----	----

Варіант 3.

У Катерини виникла непередбачувана сімейна ситуація, якою вона поділилась із групою. Раніше Катерина була активною учасницею групи, проте цього разу вона не може витратити на письмову роботу достатньо часу.

Учасники групи пропонують поставити імя Катерини на готовій письмовій роботі, Катерина натомість пообіцяла, що наступного разу буде активнішою.

Чи цей варіант є порушенням академічної доброчесності?

ТАК	НІ
-----	----

Варіант 4.

Оксана розчарована групою. Вона працювала в ній раніше і відчуває, що їхня спільна робота на рівні нижче середнього. Дівчина переймається тим, аби продовжити навчання і хотіла б писати роботу самостійно, оскільки переконана, що так отримає вищий бал.

Оксана пропонує групі написати роботу самостійно і поставити на ній імена інших.

Чи цей варіант є порушенням академічної доброчесності?

ТАК	НІ
-----	----

2. Тест на знання Кодексу академічної доброчесності ВСП «КРФК НАУ»

1. Кодекс академічної доброчесності коледжу визначає:

- а) норми і правила поведінки здобувачів освіти;
- б) вимоги до написання науково-дослідних робіт здобувачів освіти;
- в) загальноприйняті світовою спільнотою стандарти здійснення освітньо-наукової діяльності здобувачами освіти;
- г) ряд формальностей поведінки, яких не обов'язково дотримуватися.

2. Академічна доброчесність – це...

- а) відповідальність педагога за результати своєї академічної діяльності відповідно до статті 42 Закону про освіту;
- б) сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та впровадження наукової діяльності;
- в) вимога Закону про освіту, яку зобов'язані виконувати педагогічні працівники;
- г) моральне зобов'язання педагогічного працівника та студента довіряти один одному під час освітнього процесу.

3. Що можна віднести до видів порушень академічної доброчесності?

- а) обман;
- б) хабарництво;
- в) необ'єктивне оцінювання;

- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

4. «Оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства під іменем особи, яка не брала участі в їх створенні» це -?

- а) академічне шахрайство;
- б) академічний плагіат;
- в) несанкціонована співпраця;
- г) академічний саботаж.

5. Який вид плагіату більшою мірою притаманний студентським науковим роботам?

- а) дослівний;
- б) мозаїчний;
- в) самоплагіат;
- г) компіляція.

6. Які види академічної відповідальності може призначити викладач для здобувачів освіти, що порушили академічну доброчесність?

- а) зниження результатів оцінювання за результатами контрольного заходу;
- б) повторне проходженні оцінювання контрольних робіт, екзаменів, заліків тощо;
- в) призначення додаткових контрольних заходів (індивідуальні завдання, тести, додаткові контрольні заходи тощо);
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Який вид академічної відповідальності може призначити комісія з питань етики та академічної доброчесності коледжу для здобувачів освіти?

- а) винесення догани,
- б) відрахування з числа студентів;
- в) виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії;
- г) тимчасове недопущення до освітнього процесу.

Тема 4. Права та обов'язки здобувачів освіти.

Мета: пригадати з правової теорії визначення понять «права людини», «обов'язки», «свободи»; ознайомити здобувачів освіти з вітчизняною нормативною базою їх прав та обов'язків.

Завдання: розглянути нормативну базу прав та обов'язків здобувачів освіти; навчитися на практиці відстоювати власні освітні права та нести академічну відповідальність, а також навчитися правильно реагувати на утиски академічної свободи.

Теоретичний матеріал

Одним з найперших юридичних документів, в якому було унормовано і визначено права людини, є Загальна декларація прав людини (1948 р.). Відповідно правами людини вважають певні можливості, які обумовлюють існування людини в суспільстві базуючись на принципі рівності. Тобто, це міра можливої поведінки людини в суспільстві. Відповідно, обов'язки людини – це міра необхідної поведінки людини, визначеної законом. «Можна все те, що не заборонено законом». Звідси виводимо розуміння того, що свобода людини це певна форма поведінки в суспільстві. Права, обов'язки та свободи людини і громадянина України визначені у Розділі II Конституції України (1996 р.). Коло прав і обов'язків залежить від соціального статусу особи (дитина, дружина, батько, працівник, учень, студент, військовослужбовець, держслужбовець тощо) і регулюється відповідною нормативною базою в державі.

Права та обов'язки здобувачів освіти визначені освітнім законодавством України. Так, відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> здобувачами освіти є учасники освітнього процесу (вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти, докторанти та ін.).

Відповідно до статті 53 Закону України про освіту(2017 р.) здобувачі освіти мають право на:

- навчання впродовж життя та академічну мобільність;
- індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;
- якісні освітні послуги;
- справедливе та об'єктивне оцінювання результатів навчання;
- відзначення успіхів у своїй діяльності;

- свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо;

- безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці;

- повагу людської гідності;

- захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти;

- отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування);

- користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

- доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;

забезпечення стипендіями у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- трудову діяльність у позанавчальний час;

- збереження місця навчання на період проходження строкової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;

- особисту або через своїх законних представників участь у громадському самоврядуванні та управлінні закладом освіти;

- інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення.

Здобувачі освіти зобов'язані:

- виконувати вимоги освітньої програми (індивідуального навчального плану за його наявності), дотримуючись принципу академічної доброчесності, та досягти результатів навчання, передбачених стандартом освіти для відповідного рівня освіти;

- поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;

- відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;

- дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності);

- повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.

Здобувачі освіти ВСП «КРФК НАУ» мають також інші права та обов'язки, передбачені установчими документами закладу освіти такими, як: «Положення про ВСП «КРФК НАУ», «Умови доступності коледжу для навчання осіб з особливими освітніми потребами», «Положення про опитування щодо якості освітньої діяльності», «Положення про запобігання та виявлення корупції», «Правила внутрішнього розпорядку», «Правила призначення та виплати стипендії», «Положення про старшинський склад», «Положення про дисциплінарну раду», «Положення про протидію булінгу», «Положення про психологічну допомогу курсантам (студентам) та працівникам коледжу», «Положення про курсантське самоврядування», «Кодекс етики та корпоративної культури», «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин» та ін.

З нормативно-правовою базою стосовно прав та зобов'язань здобувачів освіти ВСП «КРФК НАУ» більш детально можна ознайомитись на сайті коледжу: <http://kk.nau.edu.ua/article/148> .

Рефлексія

Ситуація: здобувача освіти відрахували з коледжу. Нажаль, такі ситуації бувають. Гнів на себе, адміністрацію, викладачів, розпач, розчарування...Що ж тепер робити? Куди йти за правовою допомогою?

Пропонуємо поради для вирішення даної ситуації в добірці питань:

1. Хто наділений правом приймати рішення про відрахування з коледжу?
2. Чи унормовано порядок відрахування здобувачів освіти з коледжу?
3. Чи відрізняються процедури відрахування неповнолітніх і повнолітніх здобувачів освіти в коледжі?
4. Яка роль та повноваження педагогічної ради коледжу/методичної ради відділення в прийнятті рішення про відрахування?
5. Які підстави можуть послугувати приводом для відрахування здобувача освіти з коледжу?

6. Чи можливе відрахування курсанта (студента), який навчається за кошти фізичних чи юридичних осіб?

7. Чи має здобувач право на відновлення права на навчання в коледжі після відрахування?

Відповідає юрисконсульт ВСП «КРФК НАУ» Я. Гринчук:

1. Хто наділений правом приймати рішення про відрахування з коледжу?

Правом відрахування здобувача освіти з закладу освіти наділений директор (начальник) закладу освіти за поданням завідувача відділення, на якому навчається здобувач освіти.

2. Чи унормовано порядок відрахування здобувачів освіти з коледжу?

Так. В коледжі відрахування здобувачів проводиться відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>).

3. Чи відрізняються процедури відрахування неповнолітніх і повнолітніх здобувачів освіти в коледжі?

Відрахування неповнолітніх здобувачів освіти відрізняється від відрахування повнолітніх. Неповнолітніх здобувачів відрахувати з закладу освіти можливо тільки при наявності довідки-дозволу із Служби у справах дітей.

4. Яка роль та повноваження педагогічної ради коледжу/методичної ради відділення в прийнятті рішення про відрахування?

На педагогічній раді коледжу/методичній раді відділення обговорюються причини відрахування здобувачів освіти на підставі результатів заліково-екзаменаційної сесії, які надає завідувач відділенням стосовно академічних заборгованостей та виноситься рішення щодо конкретного здобувача освіти.

5. Які підстави можуть послугувати приводом для відрахування здобувача освіти з коледжу?

Підставами відрахування здобувача освіти відповідно до статей 44 та 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.) є:

Стаття 44. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів фахової передвищої освіти

1. Підставою для відрахування здобувача фахової передвищої освіти є:

1) завершення навчання за відповідною освітньо-професійною програмою;

2) власне бажання;

3) переведення до іншого закладу фахової передвищої освіти або до закладу професійної (професійно-технічної) освіти, загальної середньої освіти (для здобувачів фахової передвищої

освіти, які зараховані на основі базової середньої освіти, протягом першого і другого років навчання);

4) невиконання індивідуального навчального плану;

5) порушення умов договору про надання освітніх послуг, який є підставою для зарахування;

6) порушення академічної доброчесності;

7) стан здоров'я (за наявності відповідного висновку);

8) інші випадки, визначені законом.

Стаття 46. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів вищої освіти

1. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є:

1) завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою;

2) власне бажання;

3) переведення до іншого навчального закладу;

4) невиконання індивідуального навчального плану;

5) порушення умов договору (контракту), укладеного між закладом вищої освіти та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання;

6) інші випадки, передбачені законом.

6. Чи можливе відрахування здобувача освіти, який навчається за кошти фізичних чи юридичних осіб?

Так, можливе, відповідно до чинного законодавства. Підпункт 5 статті 44 та підпункт 5 статті 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.).

7. Чи має здобувач право на відновлення права на навчання в коледжі після відрахування?

Так, здобувач освіти може бути поновлений на навчання до закладу освіти після відрахування на підставі написаної ним заяви на ім'я начальника коледжу. На підставі підписаної начальником коледжу заяви видається наказ про поновлення здобувача освіти у навчанні. Поновлення на навчання відрахованих здобувачів освіти відбувається тільки в канікулярний період.

Тема 5. Види порушень академічної доброчесності та відповідальність здобувачів освіти.

Мета: ознайомити здобувачів освіти з видами порушень академічної доброчесності та з видами академічної відповідальності; визначити нормативно-правову базу питання.

Завдання: засвоїти поняття: академічні обов'язки, академічна відповідальність; розглянути види академічної відповідальності; усвідомити зв'язок академічних прав-обов'язків-відповідальності.

Теоретичний матеріал

Відповідно до ст. 61 Закону України «Про вищу освіту» здобувачами вищої освіти є студент, курсант, аспірант, ад'юнкт, докторант, асистент- стажист. Варто зазначити, що поряд із правами здобувачі вищої освіти мають і певні обов'язки. Одним з них є виконання вимог освітньої (наукової) програми або індивідуального навчального плану (за наявності), дотримуючись академічної доброчесності. А також досягнення визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання.

Природно, що володіючи правами, здобувач освіти повинен взяти на себе і певні обов'язки, а також нести відповідальність за їх реалізацію. Оскільки не може бути прав без обов'язків і обов'язків без відповідальності. Статтею 42 Закону України «Про освіту» встановлено академічну відповідальність за порушення академічної доброчесності.

Законодавством визначено, що порушенням академічної доброчесності є:

– *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

– *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

– *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

– *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

– *стискування* – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

– *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

– *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

– *необ'єктивне оцінювання* – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- попередження – за порушення академічної доброчесності, скоєне вперше;
- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти.

Форми притягнення до академічної відповідальності закладу освіти за неспроможність ідентифікувати порушення академічної доброчесності та протистояти цим порушенням є такі:

- письмове попередження керівника закладу про факти порушення академічної доброчесності;
- призупинення дії акредитації відповідної освітньої програми, за якою були допущені порушення.

Права осіб, щодо яких порушено питання про порушення академічної доброчесності:

-ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;

- особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;

- знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання;

- оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Рефлексія

1. До пропонованих академічних прав та свобод, підберіть відповідний обов'язок.

Права та свободи	Обов'язок
Право на освіту	?
Право на доступність освіти	?
Свобода думки, совісті, віросповідання	?
Свобода вільно висловлювати думки	?
Право на мирне публічне зібрання	?
Недоторканість приватного життя	?
Право на відпочинок	?
Право на дозвілля	?

2. Який орган у вашому навчальному закладі слідкує за дотриманням академічної доброчесності та виявляє факти її порушення?

2. Наведіть приклади академічного шахрайства і спрогнозуйте можливі варіанти академічної відповідальності.

Тема 6. Академічне письмо.

Мета: розглянути поняття академічного письма, ознайомитись з видами академічних текстів; проаналізувати схему академічного письма.

Завдання: навчитися на практиці розпізнавати види академічних текстів та вміння виділяти їх структурні елементи.

Академічне письмо – це представлені у письмовому вигляді результати наукової або навчальної діяльності педагогічних (науково педагогічних) працівників та здобувачів вищої освіти, створені в академічних умовах.

Основи академічного письма як навчальна дисципліна ЗВО – це система знань про написання академічних текстів, академічну доброчесність, авторське право та правила користування об'єктами інтелектуальної власності.

Мета академічного письма: навчити висловлювати та обґрунтовувати власні ідеї за допомогою академічного (освітнього/навчального/наукового) тексту.

Види академічних текстів здобувачів вищої освіти: есе, тези, повідомлення, доповіді, наукова стаття, курсова робота, дипломна робота.

Практична схема академічного письма:

визначення теми дослідження – пошук/здобуття інформації з різних джерел – вивчення (читання) інформаційного джерела – критичний аналіз інформації – формування власних ідей/суджень – написання авторського академічного (наукового) тексту.

Структурні елементи академічного письма:

- академічна грамотність – знання законів і правил для оформлення власної думки в академічний (науковий) текст;

- інформаційна грамотність – право на доступ до інформації, вміння знаходити/застосовувати інформацію, критичне використання усіх джерел інформації;

- культурна (міжкультурна) грамотність – система базових знань про цінності, необхідні для орієнтації в сучасному світі.

Академічне письмо базується на принципах академічної доброчесності.

Рефлексія.

Проаналізуйте текст, наведений нижче. Спробуйте визначити вид цього наукового тексту та його структурні елементи (Назва. Анотація. Зміст. Перелік умовних позначень. Вступ. Мета і завдання. Актуальність теми. Об'єкт та предмет дослідження. Методи дослідження. Основна частина. Висновки. Список використаних джерел. Додатки).

Текст:

Л.В. ВИСОЦЬКА
здобувачка кафедри педагогіки
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ПРАВОВА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ПРАВОВИМ НІГІЛІЗМОМ

У статті розкривається необхідність правової освіти, як ефективного засобу боротьби з правовим нігілізмом з метою забезпечення сталого розвитку сучасного українського суспільства.

Сучасне суспільство – плюралістичне: люди належать до різних політичних партій, сповідують різні релігії, мають різні соціальні статуси, підтримують або не погоджуються з діяльністю політичної влади тощо. Вміння співіснувати з людьми, які мають інші переконання, шукати можливість співробітництва з метою досягнення процвітання української держави складає правову культуру громадян. Сьогодні право повинне бути ефективним інструментом регулювання складних суспільних відносин та гарантом сталого суспільного розвитку держави. Сучасність вимагає від особи не лише знання основних правових норм, а й активної політичної участі, усвідомлення власної ролі у державному житті та відповідальності за долю країни. Тому важливого значення набуває питання правової освіти (далі ПО) учнівської молоді.

На державному рівні потребують вирішення питання правосвідомості населення, подолання правового нігілізму, зниження рівня дитячої злочинності, усвідомлення громадянами особистих прав і обов'язків та потреби в правових знаннях, про що йдеться в Національній програмі правової освіти населення в Україні (Указ Президента України №992 від 18.10.2001 р.) та в інших законодавчих актах (Закон України «Про освіту», 1991 р.; Закон України «Про загальну середню освіту», 1999 р.; Указ Президента України №344/2013 «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», 2013 р.; Постанова Кабінету Міністрів України №964 «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад», 2000 р.).

Становлення України, як європейської, демократичної держави, в якій право має авторитет у всіх сферах суспільного життя, потребує високого рівня правосвідомості та правової культури, що може забезпечити належним чином лише якісна ПО, яка являє собою комплекс заходів виховного, навчального та інформаційного характеру, спрямованих на створення належних умов для набуття населенням правових знань та навичок. За загальним визначенням правовий нігілізм трактується як тип правосвідомості, який заперечує соціальну і особисту цінність права, вважає його недосконалим (найменш досконалим) способом регулювання суспільних відносин. ПО, як ефективний засіб у боротьбі з правовим нігілізмом, чи іншими формами деформації правосвідомості, слід розглядати у ракурсі задоволення населення якісною правовою інформацією. Якість правової інформації є ключовим чинником у становленні правової культури особистості, групи осіб, суспільства в цілому і залежить від ряду факторів, наприклад, рівня правових знань педагога правника та його педагогічної майстерності, відповідності правової теорії правовим реаліям сьогодення (наявність актуальної правової концепції), відповідність змісту освіти діючому законодавству. Особливого значення це набуває саме сьогодні, коли законодавство оновлюється в десять разів швидше ніж зміст навчальних посібників, підручників з права.

Розуміння зростаючої ролі права, як головного інституту врегулювання суспільних відносин, неможливе без сформованості в учнів/студентів навичок роботи з нормативно-правовими актами. Тому сучасний педагог має пояснити учням/студентам практичне значення вміння працювати з джерелами правових норм. Таке вміння в майбутньому дасть можливість усвідомлено брати участь у правовідносинах та бути прикладом для наступників.

Таким чином, саме ПО володіє широким спектром різноманітних форм і методів впливу на особистість, що робить можливим становлення бажаної правової свідомості та забезпечення високого рівня правової культури громадянського суспільства.

Тема 7. Академічний плагіат

Мета: витлумачити поняття «академічний плагіат»; розглянути види академічного плагіату; ознайомити здобувачів освіти з доступними в Україні антиплагіатними програмами.

Завдання: засвоїти значення поняття «академічний плагіат» та навчитись розпізнавати його види; розглянути антиплагіатні програми; навчитися відрізняти плагіат від помилок цитування.

Теоретичний матеріал

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», *академічний плагіат* – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства».

Вирізняють такі основні різновиди академічного плагіату:

- дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело (в окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом);

- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;

- перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело;

- подання як власних робіт (дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, есеїв, рефератів тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

На сьогоднішній день існують програмні засоби, які здійснюють встановлення відсотку унікальності тексту (табл. 1). Сервіси для перевірки текстів на унікальність переважно працюють за подібними алгоритмами. При виборі програм необхідно звертати увагу на їхню здатність повноцінно підтримувати українську, російську та англійську мови, зручність та доступність для використання. Кожне програмне забезпечення (ПЗ) має свої особливості, переваги та недоліки, про що мова йтиме далі. При проведенні первинної антиплагіатної експертизи документ попередньо трансформується у формат .txt і перевіряється. Перевірка та

пошук співпадінь виконується по шинглах (методом шингл – розбивки тексту). Шингл – структурно-логічний фрагмент тексту, що складається з послідовності декількох слів. Пошук в Інтернеті здійснюється декількома пошуковими системами; візуалізується відсоток оригінальності тексту та список сайтів з відсотком збігу у відповідному кольорі в залежності від застосованих пошукових серверів (ПС).

Таблиця 3.

Основні антиплагіатні програми, застосовувані у ЗВО України

№ п/п	Назва ПЗ	Доступ до ПЗ
1.	AntiPlagiarism.NET	http://antiplagiarism.net/ru/
2.	Advego Plagiatus	http://advego.ru/plagiatus/
3.	Cognitive Text Analyzer	http://www.cognitivetpg.com/
4.	Compare Suite	http://www.comparesuite.ru/
5.	Double Content Finder (DC Finder)	http://progidarom.ru/soft/internet/DCFinder.exe (на даний момент не підтримується)
6.	Etxt Антиплагиат	https://www.etxt.ru/antiplagiat/
7.	Plagiarism Detector Personal	http://plagiarism-detector.com/
8.	Turnitin	http://turnitin.com/en_us/
9.	Viper	http://www.scanmyessay.com/
10.	Unplag (Unicheck)	https://unicheck.com/uk-ua
11.	Плагиат.пл (Strikeplagiarism)	https://strikeplagiarism.com/uk/
12.	Плагиата.НЕТ	http://www.mywebs.ru/plagiatanet.html

Академічний плагіат треба відрізнити від помилок цитування. Найбільш типовими помилками цитування є:

- відсутність лапок при використанні текстових фрагментів, що запозичені з інших джерел, за наявності коректного посилання на це джерело;
- посилання на інше джерело;
- неправильне оформлення посилання, що ускладнює пошук джерела.

Помилки цитування зазвичай вважають менш суттєвим порушенням академічної доброчесності. Іноді їх розглядають як різновид академічного плагіату. Найчастіше це роблять в інструкціях для студентів, а не в документах, які встановлюють академічну відповідальність. Типовим для українських освітян і науковців з деяких галузей знань є подання всієї публікації чи її оглядової частини у вигляді набору фрагментів, запозичених з різних джерел. При цьому не завжди ці фрагменти коректно оформлені, навіть якщо вони є прямим цитуванням. Іноді в таких текстах бувають переплутані посилання. Частими є помилки у прізвищах авторів, назвах та вихідних даних видань, що ускладнює чи унеможлиблює пошук джерел та їх опрацювання наукометричними системами. Іноді є підстави припускати, що помилки цитування зроблено свідомо для обґрунтування авторитетом наведених джерел ідей, думок, числових даних тощо, яких насправді немає в цих джерелах. Також, «помилки» можуть бути зумовлені намаганням приховати справжні джерела інформації.

Незалежно від того, вважати їх академічним плагіатом чи ні, помилки цитування є порушенням академічної етики, оскільки у сучасних умовах вони, як мінімум, призводять до викривлення наукометричних показників інших науковців та наукових видань, тим самим порушують права справжніх авторів.

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних, раніше опублікованих наукових результатів, як нових наукових результатів.

Ознаки самоплагіату:

- об'єктом самоплагіату є власний, раніше опублікований науковий результат;
- об'єктивна сторона полягає в умисних діях суб'єкта, які направлені на опублікування старого наукового результату як нового;
- сфера використання самоплагіату – наукові публікації виключно;
- об'єкт самоплагіату має носити завершений характер і бути визнаним науковим результатом.

2. Рефлексія.

1. Уявіть ситуацію: із двох суміжних дисциплін (наприклад, з «Історії України» та «Історії української культури») Ви отримали дуже схожі теми для рефератів. Ви сумлінно підготували реферат з однієї дисципліни. На написання ще одного реферату у Вас не вистачило сил або ж бажання. Ви двічі здали на перевірку один і той же реферат тільки під різними назвами.

Чи суперечить такий вчинок принципам академічної доброчесності?

Чи можна сказати, що це є різновидом плагіату?

2. Ознайомтеся із рекомендованою літературою і з'ясуйте, що потребує цитування, а що ні? Подані нижче пункти поділіть на дві колонки:

Треба цитувати	Не треба цитувати
----------------	-------------------

- пряма мова;
- статистичні дані;
- загальні знання;
- перефразування чужих ідей;
- спірні положення, з якими автор не погоджується;
- факти, що містяться у більшості енциклопедичних джерел;
- власні ідеї та розробки.

Підсумковий тест «Академічна доброчесність»

1. Поняттям, що характеризує систему цінностей, традицій і морально-етичних норм поведінки, які функціонують у науково-дослідному закладі або в закладі вищої освіти, є:

- а) академічна доброчесність;
- б) академічна спільнота;
- в) академічна етика;
- г) академічна культура.

2. «Документ, що містить сукупність норм і правил поведінки членів академічної громади, яких повинні дотримуватися всі без винятку її члени» – визначення:

- а) закону про академічну доброчесність;
- б) колективної угоди;
- в) кодексу честі закладу вищої освіти;
- г) кодексу етики закладу вищої освіти.

3. Основними фундаментальними цінностями академічної доброчесності є:

- а) чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага;
- б) чесність, надійність, справедливість, контроль, відповідальність, відвага;
- в) увага, етика, вимогливість, повага, відповідальність, відвага;
- г) чесність, довіра, справедливість, повага, надійність, рішучість.

4. Не належить до різновидів порушення академічної доброчесності, згідно з ч. 4 статті 42 Закону України «Про освіту»:

- а) списування;
- б) фабрикація;
- в) помилки цитування;
- г) необ'єктивне оцінювання.

5. «Вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях» – визначення:

- а) списування;
- б) фабрикації;
- в) фальсифікації;
- г) плагіату.

6. «Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень» – визначення:

- а) підтасування;
- б) фабрикації;
- в) фальсифікації;
- г) плагіату.

7. «Оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» – визначення:

- а) порушення авторських прав;
- б) академічного плагіату;
- в) фальсифікації;
- г) плагіату.

8. «Оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів» – це визначення:

- а) шахраювання;
- б) академічного плагіату;
- в) фальсифікації;
- г) самоплагіату.

9. «Виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання» – визначення:

- а) самоплагіату;
- б) академічного плагіату;
- в) фальсифікації;
- г) списування.

10. Які основні різновиди академічного плагіату вирізняють?

а) дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело (в окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом);

б) використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;

в) посилання на інше джерело;

г) перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело.

11. Який вид академічної відповідальності може призначити комісія з питань етики та академічної доброчесності коледжу для здобувачів освіти?

а) винесення догани;

б) відрахування з числа студентів;

в) виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії;

г) тимчасове недопущення до освітнього процесу.

12. Чи має здобувач право на відновлення права на навчання в коледжі після відрахування?

а) так;

б) так, але тільки на заочну форму навчання;

в) ні;

г) в залежності від причини відрахування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна культура й етика у вищій освіті: європейський, національний та інституційний вимір. – URL: https://jmm.spu.edu.ua/artical/lekcii/kurs_academic%20culture/Lecture%203_AC.pdf (дата звернення 18.03.2021).
2. Вергун А.Р. Плагіат і академічний плагіат: причини виникнення та шляхи подолання, лекція «Академічна доброчесність і антиплагіат», Львівський Національний медичний університет імені Д. Галицького. – Львів, 2020
3. Гінзбург М. Синтаксичні конструкції у фахових текстах: практичні висновки з рекомендацій мовознавців. *Вісник: Проблеми української термінології*. Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. No 620. С. 26–32.
4. Гнезділова К. М. Академічна чесність як цінність корпоративної культури університету // *Вісник Черкаського університету*. Вип. No 14.2016. Серія «Педагогічні науки», 2016. С.23–30 URL: pedejournal.cdu.edu.ua/article/download/1133/1153
5. Кременовська І.В. Плагіат у наукових публікаціях: методи виявлення та викорінення. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 11. К.: Академперіодика, 2015. С. 60-66.
6. Кодекс академічної доброчесності від 31 серпня 2020 р. – URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956> (дата звернення 27. 08. 2021 р.).
7. Кодекс етики та корпоративної культури від 31 серпня 2020 р. – URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956> (дата звернення 27. 08. 2021 р.).
8. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*, 1996 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 18.03.2021).
9. Про академічну доброчесність: Проект Закону України. URL: <https://naqa.gov.ua/> (дата звернення 26. 08. 2021 р.).
10. Положення про академічну доброчесність та етику академічних відносин від 31 серпня 2020 р. – URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956> (дата звернення 27. 08. 2021 р.).
11. Положення про групу сприяння академічної доброчесності від 31 серпня 2020 р. – URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956> (дата звернення 27. 08. 2021 р.).
12. Положення про виявлення та запобігання плагіату. від 31 серпня 2020 р. – URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956> (дата звернення 27. 08. 2021 р.).

13. Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності. від 31 серпня 2020 р. – URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956> (дата звернення 27. 08. 2021 р.).
14. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text><https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 5. 07. 2022 р.).
15. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 18.03. 2021).
16. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6 червня 2019 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення 17. 02. 2022 р.).
17. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Академічне письмо: навч. Посібник. - Кривий Ріг, 2019. 130с.
18. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, затверджені рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 2019 року. URL: <https://naqa.gov.ua>. (дата звернення – 4.06.2021 р.).
19. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. 2016 р. 24 с. – URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/akdo/nodo/n3.pdf> (дата звернення 19.03.2021).
20. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>. (дата звернення – 4.06.2021 р.).
21. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). – URL: <http://ru.osvita.ua/doc/files/news/622/62228/glyusariy.pdf> (дата звернення 19.03.2021).
22. Сисоєва С.О., Дічек Н.П. Міжкультурна грамотність як ядерна (базова) функція сучасного закладу середньої освіти. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Практична філософія і Нова українська школа»*. – URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200250589.pdf> (дата звернення 19.03.2021).
23. Федорів М. Інформаційна грамотність. – URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12998/Information%20literacy.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 19.03.2021).
24. Фенцик О. М. Формування академічної грамотності здобувачів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73.

– С. 226-231. – URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_2/45.pdf (дата звернення 19.03.2021).

25. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 320 с

26. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Лист МОН №1/9-565 від 26.10.2017 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe9d9b7112.pdf>. (дата звернення – 4.06.2021 р.).

27. What Is Plagiarism? Stanford Office of Community Standards: Student Affairs. Retrieved 06.03.2020 from <https://communitystandards.stanford.edu/policies-and-guidance/what-plagiarism>

28. Plagiarism and Academic Misconduct. University of Cambridge. Retrieved 06.03.2020 from <https://www.plagiarism.admin.cam.ac.uk>

29. Fishman, T. (2009). «We know it when we see it» is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. Educational Integrity: Creating an Inclusive Approach : Proceedings of the 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI) (pp.1-4). September 28–30, 2009, University of Wollongong, NSW, Australia. Retrieved 06.03.2020 from <http://ro.uow.edu.au/apcei/09/papers/37>

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Ю. Букишук

*Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»*

Порядок і правила перевірки кваліфікаційних робіт на плагіат

Забезпечення підвищення якості виконання наукових та навчальних робіт, зростання рівня культури щодо використання результатів досліджень, формування навичок коректної роботи з джерельною базою, науковою та навчальною інформацією, а також забезпечення самостійності та індивідуальності при створенні авторської роботи та підвищення відповідальності за результати навчальної, наукової, педагогічної діяльності усіх учасників академічного життя у Відокремленому структурному підрозділі «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету» здійснюється відповідно до Положення про виявлення та запобігання плагіату (2020 р.).

Перевірку курсових робіт, рефератів та інших навчальних праць здобувачів освіти здійснює викладач навчальної дисципліни (освітнього компоненту), використовуючи безкоштовні онлайн-сервіси. Для перевірки навчально-методичних матеріалів педагогічних, науково-педагогічних працівників на наявність плагіату на цикловій комісії/кафедрі призначається відповідна особа. Перевірка дипломних робіт здійснюється відповідальною особою, яка призначається розпорядженням навчального відділу по Коледжу та/або відповідальною особою на рівні випускової комісії/кафедри за поданням голови випускової циклової комісії/завідувача випускової кафедри [1].

Алгоритм перевірки дипломних робіт.

1. Дипломні роботи здобувачі освіти здають секретарю екзаменаційної комісії. Потім ці роботи передають відповідальній особі на антиплагіат-перевірку в електронному вигляді **одним файлом** з назвою *Факультет(відділення)_Рік_випуску_Код_спеціальності_ППБ_автора*. Наприклад: *ПТтаКТ_2022_123_МельникММ.doc*.

2. Формат файлу повинен бути прийнятним для перевірки на плагіат (підтримуються формати файлів .doc, .docx, .pdf, .odt, які не містять елементів захисту).

3. За підготовку файлу роботи, що підлягає перевірці, відповідає автор цієї роботи.

4. В разі, якщо в Додатках до дипломної роботи не містяться безпосередньо результати, що виносяться на захист, з метою економії використання ресурсів вони можуть не перевірятись, рішення про це в індивідуальному порядку приймає відповідальна особа за антиплагіат-перевірку на рівні кафедр і видаляє їх з файлу перед перевіркою.

5. Перевірені роботи та звіти перевірки не можуть бути видалені з системи та зберігаються в ній на постійній основі, відповідальність за їх збереження лежить на відповідальній особі за антиплагіат-перевірку.

6. Перевірку кваліфікаційних робіт здійснюють особисто відповідальні за антиплагіат-перевірку у електронному кабінеті системи «Unicheck», що створюється Головним адміністратором антиплагіат-системи НАУ.

Інструкція для роботи з системою «Unicheck»

1. Вхід до системи “Unicheck” можна здійснити напряму за посиланням <https://unicheck.com/uk-ua/login> через браузер або безпосередньо з листа на електронній скриньці, в якій зазначено Ваш **логін та пароль**, натиснувши **СТАРТ**

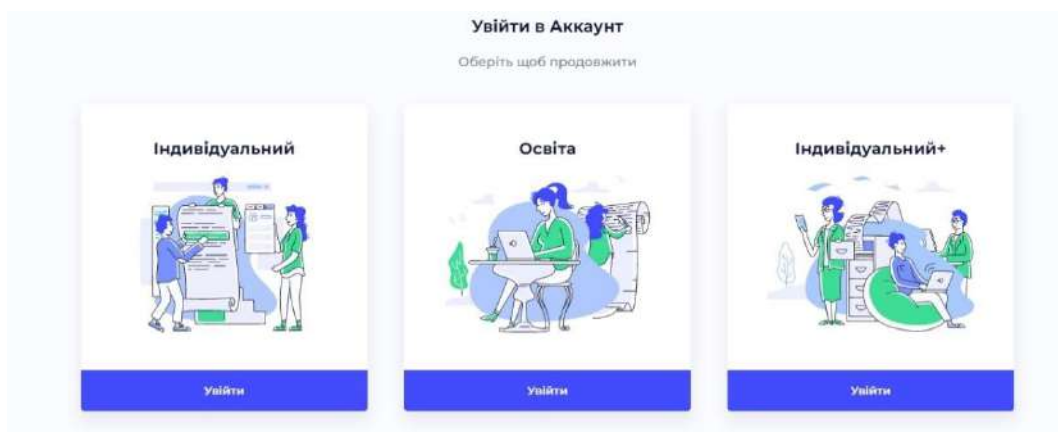
Dear [REDACTED]

We are happy to inform you that your account has been created. Please follow the link below to start using the Unicheck plagiarism detection service. Your login access details:
Email: **Login**
Password: **Password**

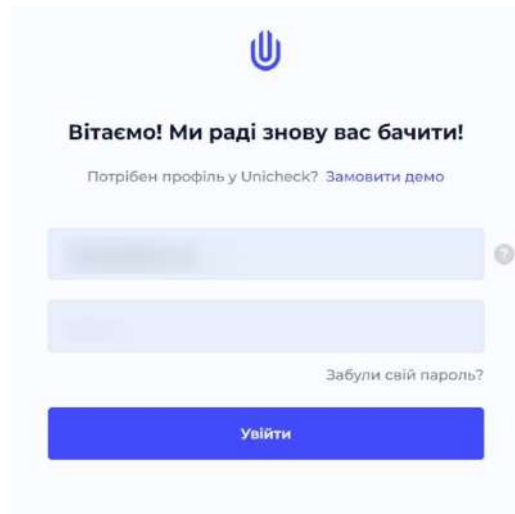
Our Terms and Conditions are in attached file. We provide You with written .pdf copy of our Terms and Conditions, save it at Your device and do not delete this e-mail. Thanks.

Start now

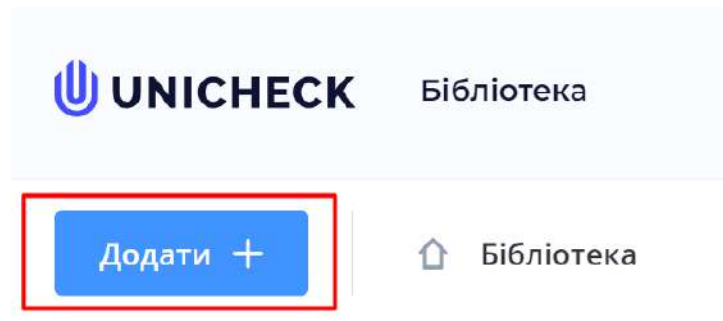
2. На сторінці системи обираємо під піктограмою ОСВІТА (EDUCATION) - **Увійти**

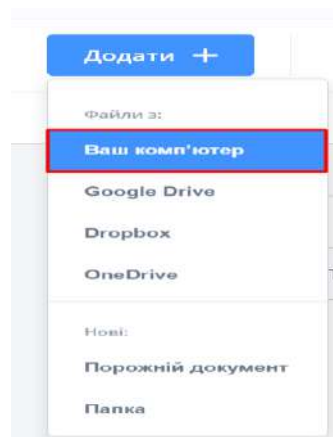
3. Проходимо авторизацію, ввівши свій логін (це Ваша електронна адреса) та пароль (зазначено в листі)

4. Тепер Ви увійшли в свій кабінет і можете завантажити файли для перевірки. Для цього вгорі сторінки справа є меню завантаження файлів. Натисніть «Додати +».

Далі оберіть місце знаходження необхідних файлів (зазвичай це файли на Вашому комп'ютері або флеш-носії).

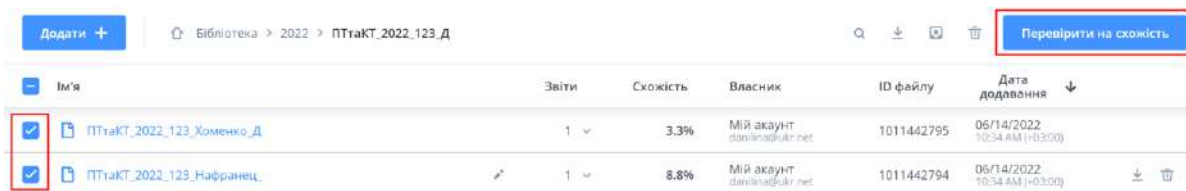

5. Завантаживши файли в систему, ви отримаєте їх список в своєму кабінеті. **УВАГА!** Завантажувати можна одночасно необмежену кількість файлів, але через можливість

пропусків при високих навантаженнях трафіку рекомендуємо *завантажувати їх партіями по 10*.

6. Після завантаження необхідно визначити **кількість сторінок**, яка буде потрібна для перевірки і повідомити ці дані для заступника головного адміністратора антиплагиат-системи НАУ.

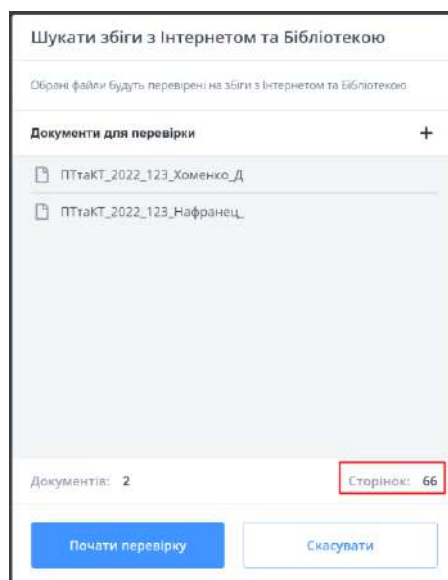
7. Для визначення кількості сторінок виділіть всі файли, які необхідно перевірити, позначивши їх зліва галочкою

зверху справа сторінки натисніть ПЕРЕВІРИТИ НА СХОЖІСТЬ та оберіть перевірку через інтернет і бібліотеку

У вікні, що з'являється, подивіться необхідну Вам кількість сторінок і передайте дану цифру адміністратору.

8. Отримавши необхідну Вам кількість сторінок від адміністратора, Ви можете перевірити завантажені Вами роботи на наявність текстових збігів та запозичень. Для цього повторіть дії, зазначені в пункті 7, натиснувши в кінці кнопку «**Почати перевірку**».

УВАГА! На відміну від визначення кількості сторінок обирайте лише декілька файлів, а не всі! Оптимально система розрахована **на одночасну перевірку 10 файлів!**

9. Після перевірки файлу можна побачити відсоток збігів

☐	Ім'я	Звіти	Схожість	Власник	ID файлу	Дата додавання
☐	ПТТАКТ_2022_123_Хоменко_Д	1	3.3%	Мій акаунт daniil@buk.net	1011442795	06/14/2022 10:34 AM (+03:00)
☐	ПТТАКТ_2022_123_Нафранец	1	8.8%	Мій акаунт daniil@buk.net	1011442794	06/14/2022 10:34 AM (+03:00)

і подивитись розгорнутий звіт, клацнувши по піктограмі «Звіти» і потім подвійним кліком миші по його ID

☐	Ім'я	Звіти	Схожість	Власник	ID файлу	Дата додавання
☐	ПТТАКТ_2022_123_Хоменко_Д	1	3.3%	Мій акаунт daniil@buk.net	1011442795	06/14/2022 10:34 AM (+03:00)

Звіт №	Схожість	Тип перевірки	ID звіту	Дата перевірки
1 ID_1011442795_vs_Інтернет_vs_Бібліотека	3.3%	Інтернет + Бібліотека	1011574434	06/14/2022 3:56 PM (+03:00)

10. В розгорнутому звіті можна продивитись всю роботу, фрагменти, що мають певні збіги з іншими роботами, загальний відсоток схожості та інші параметри. Якщо в роботі правильно оформлені цитати та список літератури, то їх можна відключити як джерела потенційного плагіату на 2-ій вкладці «Цитати». В вкладці «Вилучення» зберігаються всі файли, які відповідальна особа вилучає зі звіту як такі, що на її думку не є плагіатом

СХОЖІСТЬ
ЦИТАТИ
ВИЛУЧЕННЯ

3.33%
Схожість

Цитати.....0.37%
Вилучення.....0%

Всі джерела
Інтернет
Бібліотека

ВСЬОГО ЗНАЙДЕНО: 33 ВИЛУЧЕНО: 0

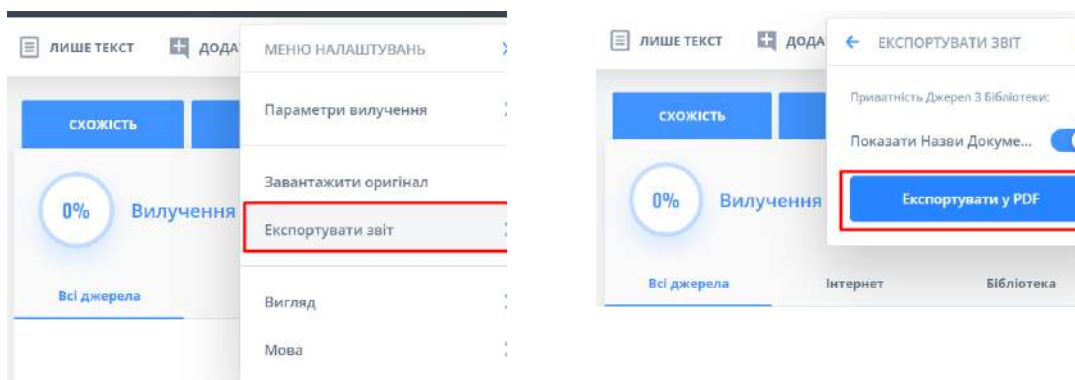
1.24% Джерело збігів з Бібліотеки
3 Джерела

0.91% cgaward.com.ua/ua/publikacii/soft/best-softw...

Вікно загального показника збігів

<p>Вікно ідентифікації цитат та списку літератури</p>	<p>Вікно виявлення заміни символів</p>

11. Після перевірки звіт необхідно завантажити і передати його в електронному вигляді. Для цього справа в кутку в меню налаштувань обираємо підменю **«Експортувати звіт»** - **«Експортувати у PDF»**.

Далі натискаємо зліва в нижньому кутку натискаємо **«Report is ready for download»**

12. Звіт буде завантажено на Ваш комп'ютер.

Джерело:

1. Положення про запобігання та виявлення плагіату. СМЯ ВСП «КРФК НАУ» П 40/03-01-2020. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1956>
2. Unicheck. URL: <https://unicheck.com/>

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«КРИВОРІЗЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник коледжу

_____ А. Андрусевич
« ____ » _____ 2021 р.

Система менеджменту якості

**ПОЛОЖЕННЯ
про Регіональну науково-практичну онлайн конференцію
«АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»
на 2021/2022 н.р.**

СМЯ ВСП «КРФК НАУ» П 40/03 – 02 – 2021

СХВАЛЕНО
педагогічною радою коледжу
від « ____ » _____ 2020 р., протокол № ____

Введено в дію
наказом ВСП «КРФК НАУ»
від « ____ » ____ 2020 р., № ____

КРИВИЙ РІГ

УЗГОДЖЕННЯ:

	Підпис	Ініціал, прізвище	Посада	Дата
Розробник		Л. Висоцька	Голова групи сприяння академічної доброчесності	
Узгоджено		М. Кольчак	Завідувач навчально-методичного кабінету	
Узгоджено		Г. Даниліна	Заступник начальника коледжу з навчально-методичної роботи	
Узгоджено		Д. Власенков	Відповідальний з якості коледжу	

Рівень документа – 2а

Плановий термін між ревізіями – 1 рік

КОНТРОЛЬОВАНИЙ ПРИМІРНИК

Загальна кількість врахованих примірників – 1

Врахований примірник зберігається у відділі кадрів коледжу

У справу № _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РОБІТ.....	4
3. ОЦІНЮВАННЯ РОБІТ.....	5
4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОБІТ.....	5
5. ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ.....	6

ВСТУП

Реформування сучасної освіти в Україні зумовлено її «вестернізацією», започаткованою Болонським процесом. В умовах оновлення українського освітнього законодавства актуальності набувають питання академічної доброчесності (Проект сприяння академічній доброчесності в Україні), що відображено в сучасному освітньому законодавстві, а у закладах вищої освіти впроваджують нові навчальні дисципліни: «Основи академічного письма», «Основи академічної доброчесності», «Основи академічної культури» тощо, мета яких - сформувати високий рівень академічної культури.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Мета конференції: становлення високого рівня академічної свідомості та культури усіх учасників освітнього процесу через реалізацію принципів академічної доброчесності, як норми академічного життя.

1.2. Завдання конференції:

- забезпечення становлення високого рівня академічної культури;
- популяризація принципів академічної доброчесності, як основи забезпечення якості освіти;
- виховання нетерпимості до проявів академічного шахрайства;
- зацікавлення пізнавальною та дослідницькою діяльністю активізація пошукової роботи в галузі академічної доброчесності;
- створення, поширення та практичне застосування нових практик, методик та технологій забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти;
- розвиток сучасних підходів до запобігання академічному шахрайству.

1.3. Форма конференції:

Форма участі заочна (дистанційна).

1.4. Учасники конференції:

- здобувачі закладів освіти, педагогічні (науково-педагогічних) працівники.

1.5. Строки проведення:

Конференція проводиться онлайн 07.10.2021 р.

1.6. На конференцію подаються тези в наступних номінаціях:

- науково-дослідницькі, пошукові(дослідження практик впровадження академічної доброчесності закладами освіти) з проблем академічної доброчесності.

2. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РОБІТ

1. Політика академічної доброчесності.
2. Академічна культура.
3. Академічна доброчесність.
4. Академічне письмо.
5. Авторське право.
6. Патентне право.
7. Право інтелектуальної власності.
8. Академічне шахрайство.
9. Плагіат.
10. Академічна відповідальність.

3. ОЦІНЮВАННЯ РОБІТ

3.1. Відзнаки конференції.

Учасники конференції отримують сертифікати учасника.

3.2. При оцінюванні робіт враховується:

- оригінальність роботи, самостійний підхід до вирішення проблеми;
- актуальність постановки проблеми, відповідність змісту до заявлених теми, мети та завдань;
 - науковість, логічність викладу матеріалу та висновків, глибина аналізу та повнота відображення проблеми;
 - кількість та якість використаних матеріалів та документальних джерел, періодичних видань, архівних матеріалів, усних свідчень, ілюстрацій тощо;
 - практичне використання результатів роботи;
 - якість оформлення роботи (презентація).

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ

4.1. На конференцію науково-дослідних та пошукових робіт подаються тези . В тезах вказати:

- актуальність;
- мету та завдання;
- підсумки, згідно з метою та завданнями;
- практичне значення та використання роботи.

Мова конференції: українська.

Обсяг тез – 3-5 сторінок (включно) повинні бути виконані в редакторі MicrosoftWord (формат файлу .doc), формат сторінки А4, орієнтація книжкова.

Назва файлу українською мовою, наприклад Висоцька Л.В._тези, Висоцька Л.В._заявка. Файли не архівувати.

Поля: верхнє, нижнє, праве та ліве – 20 мм.

Шрифт – TimesNewRoman, кегель – 14 пт.

Міжрядковий інтервал – 1,0.

Перший рядок – прізвище та ініціали автора (шрифт напівжирний, вирівняний по правій стороні).

Другий рядок – науковий ступінь, вчене звання (для осіб, які його мають), посада автора (шрифт курсив, вирівняний по правій стороні).

Третій рядок – повна назва установи, де працює або навчається автор (шрифт курсив, вирівняний по правій стороні).

Четвертий рядок – пропускається 1 рядок.

П'ятий рядок – назва доповіді (шрифт напівжирний, всі прописні, вирівняний по центру).

Шостий рядок – пропускається 1 рядок.

Далі розміщується основний текст тез (шрифт звичайний, вирівняний по ширині, абзацний відступ – 1,25)

Пропускається 1 рядок.

Перелік використаних джерел – не більше 5 джерел.

Всі формули повинні бути набрані в редакторі формул Equation або MathType, бути доступними для редагування. Рисунки, діаграми, таблиці оформлюються з використанням інструментів MicrosoftWord, розміщуються посередині, друкуються шрифтом

TimesNewRoman, кегль – 12, міжрядковий інтервал – 1,5. Назва та номери рисунків вказуються жирним шрифтом під рисунками (Рис. 1. Назва), назви і номери таблиць – над таблицями (Таблиця 1. Назва). Рисунки мають бути скомпоновані у вигляді єдиного об'єкту.

Список літератури має бути оформлений згідно з «ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ ДОПОВІДІ:

Висоцька Л.В.,

к.пед.н.,

*Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»*

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Текст текст текст [1].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету». URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/907> (дата звернення – 4.06.2021 р.).

5. ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

5.1. На конференцію приймаються роботи, які не брали раніше участі в інших конференціях, виставках, та є ексклюзивними.

5.2. Заявки та тези для участі в конференції слід надсилати за адресою:

e-mail: metod-kabinet@kk.nau.edu.ua

з поміткою «Конференція «Академічна доброчесність: основи теорії та практики»

Увага! Тези доповідей друкуються в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за зміст поданих матеріалів, достовірність наведених фактів, посилань, правопис власних імен тощо. Оргкомітет залишає за собою право відхиляти статті, що не відповідають заявленим вимогам.

Заявка учасника РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «Академічна доброчесність: основи теорії та практики»	
Назва роботи	
Автор (ПІБ)	
Назва закладу освіти	
Науковий керівник (ПІБ), телефон.	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 24.01 – 04.03.2022) / уклад. Ю. Главчева; Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці»; Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського; Фундація ADD. Варшава, 2022. 97 с.
2. Академічна доброчесність та бібліотеки: програма підвищення кваліфікації працівників бібліотек / Українська бібліотечна асоціація. Головний тренінговий центр для бібліотекарів ; розробники: Воскобойнікова-Гузєва О. В., Загуменна В. В., Кулик Є. В., Пашкова В. С., Сербін О. О., Сошинська Я. Є., Шевченко І. О. Київ: УБА, 2018. 40 с.
3. Дітковська Л. А., Буяшенко В. В., Оніщик Ю. В. Академічні студії: навчально-методичний посібник. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2019. 36 с.
4. Вергун А.Р. Плагіат і академічний плагіат: причини виникнення та шляхи подолання, лекція «Академічна доброчесність і антиплагіат», Львівський Національний медичний університет імені Д. Галицького. – Львів, 2020
5. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність : навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. – 108 с.
6. Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти / Авторський колектив, за ред. І. Ю. Поліщук. Київ: Виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) Департамент освіти і науки, КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді». 2021. 46 с.
7. Кременовська І.В. Плагіат у наукових публікаціях: методи виявлення та викорінення. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 11. К.: Академперіодика, 2015. С. 60-66.
8. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Академічне письмо: навч. Посібник. - Кривий Ріг, 2019. 130с.
9. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 320 с

